

schrijver, al zal het bij beiden wel uitzondering blijven.

Die oorspronkelijke stemming zoekt tot uiting te komen en die uiting geeft een gevoel van bevrijding. Het trachten naar die bevrijding is voor den kunstenaar een dringende behoefte en men krijgt den indruk, dat een opzettelijk zich verzetten tot ernstige storingen aanleiding zou kunnen geven. Die stemming komt over hem als iets van buitenaf en kan ook door geen enkel dichter opzettelijk worden opgeroepen. Wel is de aanleiding tot het ontstaan der stemming soms duidelijk aanwezig en soms ook zeer onbeduidend: het zien van een schilderij, een toevallige opmerking, een verzoek van een uitgever zelfs.

Maar wat ook de aanleiding tot het scheppen is, een diepe levenservaring of een op zichzelf onbelangrijk gebeuren, de drang tot scheppen zelf komt op uit het onbewuste.

Het verloop van het scheppen is dan weer zeer verschillend. Het kan spontaan en vlot plaats hebben, zoo zelfs, dat de schrijvende hand den gang der gedachten nauwelijks kan volgen en soms den voortgang hinderlijk remt. Ook de handschriften wijzen soms duidelijk uit, zelfs bij een zwaren dichterlijken vorm en een kunstigen strophentouw, hoe de schrijfaardigheid soms tot een jachtend tempo wordt opgevoerd, naarmate het gedicht vordert.

Toch is het volkomen onjuist de snelheid en storeloosheid van het scheppen als een criterium voor echte kunst te beschouwen. Grote kunstenaars vonden dikwijls met moeite en na herhaalde omwerking den bevredigenden vorm, ook soms na vele inzinkingen en lange perioden van rust. Men krijgt eerder den indruk dat de gaafste kunstwerken ontstaan, wanneer de bezieling zoo sterk en zoo langdurig is, dat zij met rustig kritisch toetsen van de echtheid en zuiverheid der uitdrukking gepaard kan gaan.

Alleen is in het laatste geval de kans grooter dat de stemming vervaagt en zich oplost, vóór het kunstwerk tot stand is gekomen. Klachten over dergelijke teleurstellingen zijn bij kunstenaars die kritisch genoeg zijn om zich in zoo'n geval niet door technische vaardigheid te laten misleiden, talrijk genoeg.

Niet de wijze van ontstaan, maar de kracht der bezieling is echter beslissend. De stemming komt op uit het onbewuste, ook de verklanking, zoowel rythme als woordkeus, is gedeeltelijk onbewust; de graad van bewustheid, waarmee de uiteindelijke vorm wordt gevonden die den kunstenaar de bevredigende bevrijding geeft, is individueel en zelfs momenteel bepaald. Ieder literair kunstwerk komt echter gedeeltelijk onbewust, gedeeltelijk bewust tot stand en is een geheel, dat organisch gegroeid is, doordat gewaarwordingen door de scheppingsactie zelf in het woord tot duidelijke bewustheid komen.

Hieruit volgt, dat een dergelijke geestesuiting ten nauwste samenhangt met de persoonlijkheid van den kunstenaar en dat de levens- en wereldbeschouwing, die ook de bewuste levenshouding en het onbewuste levensgevoel bepalen, van beslissenden invloed zullen zijn op het karakter van het kunstwerk.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Moest de Messias lijden? En sterven? I.

Het bevestigend antwoord op de vraag: „Moest de Messias, de Christus, lijden?” was bezwaarlijk te geven door hen, die de messiaansche verwachtingen der Joden koesterden, ten tijde dat Jezus onder ons woonde.

Simeon wist het in dien tijd. Luc. 2:35, en ook een zwaard zal door uw eigen ziel gaan. En Johannes de dooper, toen hij Hem aanwees: Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt. Joh. 1:29.

Maar Petrus wilde er niet van weten. God beware U, Heere, dat zal U geenszins overkomen. Matth. 16:23, vertaling Ned. Bijbelgenootschap.

Men heeft de gedachte geopperd, dat Petrus tot deze reactie kwam, omdat Jezus hem sprak van het sterven van den Messias. Kende Petrus Jesaja 53 niet? En Psalm 22? De Zeventig, die gezegd worden het Oude Testament te hebben overgezet uit het Hebreeuwsch in het Grieksch, en zoo te hebben tot stand gebracht, wat wij gewoonlijk naar hen de Septuaginta noemen, hadden er misschien reeds begrip van, dat Jesaja, sprekend over den lijdenden Knecht des Heeren, den Messias bedoelde. Sommigen denken met zekerheid te kunnen zeggen, dat zij Psalm 22 Messiaansch verstonden.

Het zal ons wel nooit duidelijk worden, hoeveel of hoe weinig Petrus en zijn mede-discipelen hebben verstaan van de openbaring des Heeren in het O. T. zonder het onderwijs van Christus. Maar de Schrift geeft ons reden, te meenen, dat de vermelde onderscheiding tusschen lijden en sterven, spitsvondig is. Ze brengt ons op de hoogte

Het vermogen nu om zich in literaire kunst te uiten is een natuurlijke gave, die door God vrijmachtig aan enkelen geschonken wordt, onafhankelijk van het feit, of de kunstenaar zijn talent als een gave Gods erkent, aanvaardt en ontplooit.

Voor vele Christenen is het daarbij een moeilijkheid dat deze gave meer schijnt voor te komen buiten dan binnen den kring der geloovigen. Telkens duikt daarom de vraag op, hoe het toch komt dat de Christelijke kunst in gehalte dikwijls zoo ver blijft beneden het peil dat door niet-Christenen wordt bereikt. Wel maakt men zich dikwijls aan sterke overdrijving schuldig als gevolg van een eenzijdige belangstelling voor de moderne literatuur, maar dat neemt niet weg, dat de moeilijkheid bestaat. Men kan zich echter van dit feit niet afmaken door steeds maar te roepen om hoogere en betere kunst van Christenen. Men mag en moet hoopvol uitzien naar hoge kunstuitingen van Christenen, maar men mag daarbij niet uitgaan van de veronderstelling dat een Christen om zijn Christen-zijn betere kunst moet voortbrengen dan een ongeloofige. Deze veronderstelling komt voort uit een onjuist inzicht in de verhouding van God en de literatuur, als onderdeel van een onjuist inzicht in de verhouding van God en de zondige schepping.

Wij moeten er ons als Christenen van bewust zijn dat Christus het middelpunt is der wereld-geschiedenis, en dat, naar het raadsplan van God, in den loop der geschiedenis zich de groote scheiding voltrekt tusschen hen die het geloof in den Zoon ontvangen en door Christus zelf worden toegevoegd aan Zijn gemeente, en hen die den Zoon ongehoorzaam zijn en op wie daarom de toorn Gods blijft. Gods openbaring onderscheidt de kinderen Gods, die „door den Geest geleid worden” en de wereld, die den Zoon en de Zijnen haat, zonder oorzaak, omdat zij Hem niet kennen die den Zoon gezonden heeft. En de beloften omtrent den Geest, die hij hen blijven zal en in alle waarheid zal leiden, zijn er alleen en bij uitsluiting voor de Zijnen.

Maar het volstrekt zien van deze scheiding mag ons niet blind maken voor de andere waarheid dat ook de zondige mensheid als geheel haar beteekenis voor God behoudt. God, die Zijn zoon laat opgaan over bozen en goeden en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen, schenkt vrijmachtig Zijn gaven aan de geheele mensheid.

Die gaven, die zich in de mensheid openbaren als algemeen menselijke begaafdheden, deelt Hij ook ruimschoots uit aan hen die van Hem niet de genade ontvangen ze te besteden in Zijn dienst.

Dit geldt ook voor het terrein van de kunst. En als nu de ervaring leert — en aan dien indruk valt toch moeilijk te ontkomen — dat op dit terrein de begaafdheden zich dikwijls rijker openbaren onder ongeloofigen dan onder geloovigen, hebben wij dit te eerbiedigen en te bewonderen. Dat is meer dan er in te berusten. Want het roept ons op om de ontplooiing dier begaafdheden te zien als een voortgang in het wereldgebeuren waardoor God Zichzelf verheerlijkt.

De eerbiedige aanvaarding hiervan brengt dan echter ook voor ons de roeping mee bij het genieten van literatuur eenzijdig de ontplooiing dier van God gegeven begaafdheden na te speuren en te bewonderen, maar anderzijds ook bewust te willen

van een algemeene aversie bij de Joden tegen de veronderstelling, dat het deel van den Messias in iets anders zou bestaan dan in heerlijkheid. Weliswaar komt Petrus los, als Jezus van die beide, lijden en sterven, gesproken heeft. Doch als Christus de Emmaüsangers onderwijst uit de Schriften, lezen we slechts het woord: lijden. Moest de Christus niet deze dingen lijden, en alzo in Zijn heerlijkheid ingaan? Luc. 24:26. In Thessalonica handelt Paulus drie sabbatten achtereen met de Joden in hun synagoge, uit de Schriften, dezelve openende, en voor oogen stellende, dat de Christus moest lijden, en opstaan uit de dooden. Hand. 17:3. Der Joden ergernis is het kruis, 1 Kor. 1:23, Gal. 5:11, waaraan de Heere zoowel geleden heeft, als gestorven is.

We zullen later nog zien, dat onder de latere Joodsche theologen de gedachte rees, door hun exegese van Oud-Testamentische profetieën, dat de Messias lijden kon, maar dat de echte Messias niet kon sterven. Doch zulke gedachten kwamen pas bij de Joden op, toen de kerk de wereld aan te veroveren was. En ze werden nimmer populair. Petrus, redeneerend krachtens vleesch en bloed, zal er niet anders over hebben gedacht dan de Emmaüsangers, en de Joden in Thessalonica, en al diegenen, wien het kruis een ergernis was.

Maar hoe speelde de synagoge het klaar, de volle aandacht te richten enkel en alleen op de glorie van den verwachten Messias, terwijl ze toch ook Jesaja 53 las?

Door een precies averechtsche verklaring te geven van deze Schrift!

We kennen deze exegese nog uit den Profeten-targoem van Jonathan.

Een Targoem is een parafrase van de Schrift. De Targoems ontstonden uit de gewoonte, de wekelijksche voorlezingen der Schriften van het

zien waar en hoe deze gaven zondig worden misbruikt.

Het weten dat God vrijmachtig, ook in dezen tijd, Zijn gaven uitdeelt, zal ook mild, maar tegelijk veelvuldig stemmen tegenover den Christen-kunstenaar. De Christen is niet geroepen om op het terrein van de kunst topprestaties te leveren, die de kunstuiting van ongeloofigen in alle opzichten overtreffen, maar wel om in gehoorzaamheid de hem persoonlijk geschonken gaven tot volen rijkdom te ontwikkelen. Die gehoorzaamheid zal hem wezenlijk onderscheiden van den ongeloofigen kunstenaar.

De Christen-kunstenaar heeft, daar ook zijn literaire begaafdheid ligt op het terrein van het algemeen menselijke, niet de toezegging dat zijn uitingen die der ongeloofigen steeds zullen overtreffen en dus ook niet de roeping zich dit ten doel te stellen. Maar wel heeft hij als Christen rijke beloften die de wereld mist. Ook bij hem hangt de onbewuste, zoowel als de bewuste activiteit die hem tot kunstuiting dringt, ten nauwste samen met zijn persoonlijkheid. Voor de ontwikkeling van die persoonlijkheid, — en dus ook voor de zuiverheid van de openbaring er van in zijn kunst — is hij als Christen zeker van een overstelpenden rijkdom van „vruchten des Geestes”, die vanzelf groeien en in biddende gehoorzaamheid worden gekweekt.

H.

D. J. G.

III ZIELKUNDE III

De Philosophie bij het Creatianisme.

IV.

Nog een ander veld van onderzoek naar de erflikheid van geestelijke eigenschappen wordt ons geboden door de tweelingen-studie. Tal van romanschrijvers hebben zich er op toegelegd, om de invloeden van geboorte en opvoeding van tweelingen tegen elkander op te wegen. Wie kent niet de twee appeltjes van Frits Reuter, Lina en Mina, uit zijn werk: „Ut mine Stromtid”? Of de tweeling Isidor en Julian uit Gottfried Kellers werk: „Martin Sallander”? Of de tweeling Maria en Katharina uit „Perpetua” van Wilhelm von Scholz? Deze laatste verhaalt, dat hare ouders de tweelingen soms alleen onderscheiden konden, als ze bij elkaar waren. En Keller vergelijkt zijn tweelingbroeders bij twee instrumenten, die op elkaar afgestemd zijn.

De medische wetenschap had reeds lang te voren onderscheid gemaakt tusschen tweelingen, die al eenzelfde ei of uit twee verschillende eieren geboren zijn. Deze laatste verschillen meer dan de eersten. Volgens de metingen van de verstandelijke begaafdheid door Walter Köhn, waarbij het cijfer 1,00 volle overeenstemming beteekent, behaalden gewone tweelingen de correlatiecijfers 0,57 tot 0,60, maar de één-eigen het cijfer 0,90. Praktische psychologen, zooals Prof. Müller te Tübingen hebben daarbij ook onderzocht den invloed van de omgeving op identische (eeneigen) tweelingen. De tweelingen B. en J. werden, 14 dagen oud

O. T. begrijpelijk te maken voor het volk, in een tijd, toen het volk Arameesch sprak, en den Hebreuwschen grondtekst van de Wet en de Profeten niet meer verstond. Naast den voorlezer kwam dan in de synagoge een vertolker staan, die na ieder vers of na eenige verzen het voorgelene vertaalde in de Arameesche volkstal. Den Targoem werden ook schriftelijk overgeleverd, en zoo is ons een heele serie bewaard. De gewoonte, om deze vertalingen te geven, bestond reeds in den tijd van Gamaliël, Paulus' leermeester, en dus in den tijd van Jezus.

De laatste hand aan den Profeten-targoem van Jonathan werd gelegd tegen het jaar 400. Maar dat was de laatste hand. Zijn exegese is veel ouder, en kan ons inderdaad een indruk geven van den weg, dien men in de synagoge insloeg, om bij de lezing van Jesaja 53 toch geen andere voorstelling te wekken, dan die geliefkoosde van de heerlijkheid van den Messias.

We nemen uit dezen Targoem over het gedeelte, dat over Jes. 52:13—53:12 handelt, en plaatsen ernaast de vertaling, die Prof. Ridderbos in de Korte Verklaring ervan gaf.

Targoem.

Hoofdstuk 52.

13 Zie, het zal mijn knecht, den Messias gelukken; hij zal verheven zijn en groot en zelfs zeer machtig worden.

14 Zoals het huis Israëls vele dagen lang op hem gehoopt heeft, toen onder de volken zijn aanzien en glans schamel was voor de menschenkinderen, zoo zal hij vele volken verstrooien. Zijnentwege zullen koningen zwijgen en de hand op hun mond leggen; want wat hun niet verteld werd, hebben zij gezien, en ze aanschouwden, wat ze nimmer hoorden.

Ridderbos.

Hoofdstuk 52.

13 Zie, mijn Knecht zal voorspoedig zijn, hij zal stijgen en zich verheffen en zeer hoog zijn.

14 Gelijk velen zich over u ontzet hebben — zoo u vormd, geen man gelijk was zijn gestalte en zijne gedaante niet als die der menschenkinderen — 15 alzo zal hij vele naties doen opspringen, ja koningen zullen om hem hun mond te sluiten; want wat hun niet verteld werd, hebben ze gezien, en wat zij niet gehoord hebben, hebben zij waar.

bij verschillen elkaar niet we...
212 punten er...
karakter stem...
De opvoedin...
in de ontwik...
waarin één v...
had genoten e...
doch de ande...
gentie-meting...
verrichtingen...
gemiddeld cij...
onderzochte p...
Nog uitgebr...
twee- en drie...
indiekring...
weelingen va...
de omvang v...
hadden een l...
hoopen toen z...
lijna denzelf...
men drielinge...
drie blonde h...
de heup, alle...
allen slechte...
aties onderzo...
het resultaat...
lage cijfers b...
J. Lange vo...
weelingen d...
hadden tot d...
de afwijkinge...
steer en die...
De psychisc...
letten heeft...
zielsdispositi...
gronde ligt...
A. Hoffman g...
chologie, 193...
verankerde g...
kind erfelijk...
mogelijkheid...
slechts de vo...
treft. Wellich...
er slechts we...
niet alle kind...
lamburg vor...
leerlingen, d...
Anderen bi...
nemen iedere...
en iedere 300...
Een ander...
verstandelijk...
temperament...
tusschen iden...
in zijn bel...
wezen van d...
duidelijke w...
gebracht mel...
Mendel, Hey...
J. Versluis e...
eerste conclu...
zelf beschou...
erven”, is o...
ook eenige a...
de door Pro...
conclusies, v...
Daartoe be...

Hoofdstuk 53

1 Wie geloe...
boschap, en d...
van den arm v...
wien werd zij r...

2 De rechtva...
al groot word...
als als bloemen...
en als een boom...
als aan waterk...
zo groot zal...
belijge geslacht...
land, dat hem...
Niet een profet...
zijn verach...
trens voor hen...
gewone vrees...
die glans zal...
want ieder, die...
wen zal, zal n...
hem opblikken.

3 Al wordt...
het verachting...
lijheid van al...
den verdwijnt...
wek zijn en t...
nan der smart...
het aangezicht...
ich van ons...
400 veracht zi...
stond.

4 Daarom...
doen voor ot...
wie zonden zu...
wij vergeven...
wij geacht zijn...
verstootten, v...
Jahve en neer...

5 En hij...
het heilighdom...
tijd was doo...
trijgegeven...
en. Maar do...
de vrede groe...
na, en wanne...
worden hoore...
scheld vergeve...

indig worden mis-
ook in dezen tij-
id, maar tegelij-
er den Christen-
geroepen om op
staties te leveren.
vigen in alle op-
in gehoorzaam-
ken gaven tot wel-
e gehoorzaamheid
in van den ope-

daar ook zijn li-
errein van het
oetzegging dat zij
teeds zullen over-
g zich dit ten doe-
als Christen rijst
ok bij hem hang-
wuste activiteit de
auwste samen met
twikkeling van de
oor de zuiverheid
ijn kunst — is hij
stelpenden rijkdom
ie vanzelf groeien
worden gekweekt.

D. J. G.

DE III

realisme.

zoek naar de erf-
happen wordt on-
lie. Tal van romen-
egelegd, om de be-
ling van tweelingen
e kent niet de twee
a en Mina, uit zijn
de tweeling Isidor
werk: „Martin Sa-
t en Katharina uit
chotz? Deze laatste
weelingen soms al-
ze bij elkaar waren
ghbroeders bij twee
afgestemd zijn.
reeds lang te vore
tweelingen, die al-
rschillende eieren
schillen meer dan
i van de verstande-
Köhn, waarbij het
ting beteekent, be-
correlatiecijfers 0,9
et cijfer 0,90. Prof.
f. Muller te Texa-
it den invloed van
enige) tweelingen
len, 14 dagen oud

or het volk, in en
sprak, en den Be-
le Wet en de Pro-
iast den voorlezer
en vertolker slaan
verzen het voorge-
sche volkstaal. Den-
telijk overgeleverd
e bewaard. De ge-
te geven, bestond
t. Paulus' leermeester
zus.
rofetentargoem van
het jaar 400. Maar
zijn exegese is wel
een indruk geven
e synagoge insloe-
3 toch geen andere
ie geliefkoosde van
as.

n over het gedoele-
ndelt), en plaatsen
f. Ridderbos in de

Ridderbos.

ofdstuk 52.

Zie, mijn Knecht, u
poedig zijn, hij zal
in zich verheffen en
zijn.
Gelijke velen zich
taet hebben — zoo
d, geen man gelij-
zijn gestalte en zijn
e niet als die der
kinderen —
alzo zal hij vele na-
opspringen. Ja, koning
om hem hun mond te
m; want wat hun
iuld was zien ze en
het gehoord hebben, toen
vaar.

bij verschillende pleegouders gebracht en zagen
kaar niet weder vóór hun 18e jaar. Bij hun in-
telligentie-onderzoek bleek B. het cijfer 156 uit
112 punten en J. 153 punten te behalen. Ook in
karakter stemden ze bijna geheel overeen.

De opvoeding blijkt echter een sterke factor te zijn
in de ontwikkeling. Newman vond drie gevallen,
waarin één van de tweelingen een flinke opvoeding
had genoten en uitgebreid onderwijs had ontvangen,
doch de andere niet. Het resultaat van de intel-
ligentie-meting was, dat het onderscheid in de
verrichtingen 2 à 3 maal zoo groot was als bij het
gemiddeld cijfer van 50 andere door Newman
onderzochte paren.

Nog uitgebreider was het onderzoek aangaande
twee- en drielingen ingesteld door den Erfurischen
mediekring. Wat het lichaam betreft vond men
tweelingen van welke de lengte en 't gewicht en
de omvang van het hoofd eender waren. Beide
hadden een kromming aan de vingers, leerden
loopen toen ze 15 maanden oud waren, en hadden
bijna denzelfden vingerafdruk. Ook onderzocht
men drielingen, die hetzelfde gewicht hadden, alle
drie blonde haren hadden, denzelfden omvang bij
de heup, alle drie klieruitslag aan den hals, en
allen slechte tanden. Daarna zijn de schoolpres-
taties onderzocht van de twee- en drielingen, met
het resultaat, dat ze in dezelfde vakken goede of
lage cijfers behaalden.

J. Lange vond bij zijn onderzoek naar criminele
tweelingen, dat de identische tweelingen aanleg
hadden tot dezelfde misdaden. In de wils-sfeer zijn
de afwijkingen echter grooter dan in de verstands-
sfeer en die in 't gevoel nog grooter.

De psychische wet, die men op grond van deze
heden heeft geformuleerd, luidt: dat de aanleg
(disposities), die aan deze verschijnselen te
gronde ligt, van overwegend erfelijken aard is.
J. Hoffman gaat in het Zeitschrift für Paed. Psy-
chologie, 1933, zoover, dat hij besluit, dat de diep
verankerde grondtrekken van het wezen van een
kind erfelijk zijn (genotypisch bepaald) en dat de
mogelijkheid van wijziging door de omgeving
rechts de vorming van het oppervlakte-beeld be-
treft. Wellicht zal men hiertegen aanvoeren, dat
er slechts weinig tweelingen zijn, zoodat de regel
niet alle kinderen geldt. Maar op de scholen te
Hamburg vond H. Poli 147 tweelingen op de 24122
leerlingen, d.i. ruim 0,6 pCt.

Anderen hebben bevonden, dat van de volwas-
senen iedere 50e tot 60e mensch een tweeling is
en iedere 300e mensch een identische tweeling.

Een ander bezwaar tegen deze wet is, dat bij
verstandelijke overeenstemming de verschillen in
temperament, emoties, reacties op de omgeving
tusschen identische tweelingen vaak zoo groot zijn.

In zijn bekende studie „De oorsprong en het
wezen van de ziel" heeft Prof. Waterink op zeer
duidelijke wijze ons lezend publiek op de hoogte
gebracht met bovengenoemde onderzoekingen van
Mendel, Heymans en Wiersma, alsmede die van
J. Versluys en Waardenburg te dezen aanzien. Zijn
eerste conclusie: „Iedere eigenschap moet op zich-
zelf beschouwd worden en kan afzonderlijk over-
erven", is o.i. onaanvechtbaar. Hij geeft echter
ook eenige andere conclusies, die o.i. vallen onder
de door Prof. Bavinck signaleerde rubriek van
conclusies, waarmee men voorzichtig moet zijn.
Daartoe behoort o.i. deze dat het bij de Crea-
ti-

anisten gaat om de vraag of God onmiddellijk op-
treedt, zoodat Hij telkens weer een ziel maakt
met dezen of dien aanleg, dan of God middellijk
werkt, zoodat in heel de natuur en bij alle leven
de organische werking Gods duidelijk merkbaar is.
De lezer moet dan uit die tegenstelling dezen laatste
weg, den middellijken, kiezen, en dit is dan de con-
clusie, dat God de psychische erfelijkheid gebruikt
bij het formieren van den mensch. Deze redeneer-
ing achten we logisch niet in orde. De tegen-
stelling middellijk-onmiddellijk is niet zooals ver-
ondersteld wordt contradictorisch maar contrair,
want het gaat om een algemeen bevestigend en
een algemeen ontkennend oordeel en dan is het
mogelijk, dat beide onwaar zijn. In dit geval be-
staan er nog twee mogelijkheden. Ten eerste, dat
God onmiddellijk de persoonskern schept en daar-
na middellijk de functies en belevingen daarbij laat
aanpassen. Ten andere dat God eerst het zaad en
de erfelijke eigenschappen middellijk laat opkomen
en daarna onmiddellijk de persoonlijkheid daarop
stempelt. Deze tweede mogelijkheid wordt door den
schrijver later zelf gekozen, als hij schrijft, dat God
de onsterfelijke ziel plaatst in 't levend organisme.
Ons bezwaar daartegen is, dat God als architect dan
gebonden is aan den onderbouw, die middellijk door
bloed en erfelijkheid gegeven is. Dat later die
onderbouw zulk een groote macht is geworden in
den mensch, is een gevolg van de zonde, maar niet
van de schepping. Wij hebben reeds gekozen voor
de eerstgenoemde mogelijkheid, dat God onmiddel-
lijk werkt en daarna middellijk, eerst door de
schepping en dan door de onderhouding van ieder
mensch. Wij worden daarin versterkt, doordat
Prof. L. Bouman in zijn referaat „over den oor-
sprong der ziel" eindigt met te zeggen: „Het ein-
malige, individuele in het karakter van den
mensch kan onmogelijk door phylogenese (rasge-
boorte) en autogenese (zelfopwekking) verklaard
worden. Biologisch is het probleem van den oor-
sprong der ziel onmogelijk op te lossen."

De door ons voorgestelde oplossing is geen weg-
redeneering van de erfelijkheid. Wij plaatsen haar
alleen in een ander licht. Ze is geen statische
grootheid, die men als ballast meevoert tot den
dood, maar een dynamische grootheid, die door
persoonlijkheid of vorming of door 't geloof in
Christus kan overwonnen worden.

Den Haag.

LOS.

HET BOEK VAN DE WEEK

„In de Schaduwen van Morgen".

III.

Al is naar onze meening de beantwoording van
de vraag in hoeverre sommige, ook door Prof.
Huizinga genoemde denkers met hun werken di-
recten invloed hebben uitgeoefend op de geeste-
lijke gesteldheid van de hedendaagsche massa,
niet eenvoudig, al missen wij helaas hier een
concrete omschrijving van 't „transcendentale ge-

6 Wij allen waren ver-
strooid als schapen, en ieder
naar zijn weg trokken wij uit
(in ballingschap). Maar het
was Jahve welgevallig, ons
aller schuld te vergeven om
zijner wil.

7 Hij bidt, en hij ontvangt
antwoord: vóór hij zijn mond
opendoet, ontvangt hij ver-
hooring. De machten der
volken zal hij als een lam ter
slachting overgeven, en als een
schaap, dat voor zijn scheer-
ders verstormt, en niemand
opent tegenover hem den
mond, om één woord te spre-
ken.

8 Uit lijden en uit straf
zal hij onze verbaanen bij-
een brengen, en de wonderen,
die ons in zijn dagen geschie-
den zullen, wie kan ze vertel-
len! Want hij zal de heers-
chers der volken vernietigen,
weg van het land Israël; de
schuld, waarmee mijn volk
zich schuldig heeft gemaakt,
zal over de volken komen.

9 En hij zal de goddeloo-
zen aan de hel overleveren,
en de rijken aan goederen, die
gewelddaden pleegden, aan den
vernietigingsdood, opdat zij,
die zonde doen, geen stand
hebben en de arglistigen met
hun mond niet spreken.

10 En het was Jahve wel-
gevallig, het overige zijn volks
te louteren, en te reinigen; zij
zullen het koningschap van
hun Messias zien, ze zullen
vele zonen en dochteren heb-
ben, ze zullen lang leven, en
zij, die de wet van Jahve
houden, zullen door zijn wel-
gevalen geluk hebben.

loof", dat de hoogleeraar als algemeen richtend
moment eert, al kunnen wij met het christelijk ge-
loof onmogelijk een „algemeen menselijke mo-
raal" als een min of meer gelijkwaardig begrip
verbinden¹³ — de beschrijving, die in 't boek van
Prof. Huizinga gegeven wordt van de kwalen, die
onze samenleving aantasten in haar levenszenuw,
is zoo aangrijpend duidelijk, dat iedereen den
diagnosticus dankbaar zal moeten zijn voor zijn
scherpe ontleding.

Zeker, het leven in het verleden ontvangt van
hem wel eens te veel lof.¹⁴ Ook in de perioden,
waarin het kennis-ideaal hoog gehouden werd ont-
braken gerechtvaardigde klachten over groote
geestelijke armoede geenszins. Terecht is tegen-
over Prof. Huizinga opgemerkt, dat al de stelsels
van wijsbegeerte ons niet hebben kunnen behoe-
den voor de rampen, die over ons zijn gekomen.¹⁵
Aan onze waardeering voor de diagnose doet dat
alles echter geen afbreuk.

Wel is er reden om de voorgeschreven genees-
wijze nauwkeurig op haar deugdelijkheid te onder-
zoeken.

Wij hebben in het begin reeds opgemerkt dat op
een tijd waarin het vertrouwen in het mensche-
lijk vermogen groot was, een periode van groote
ontmoediging volgde. In die periode leven wij nu.
Het merkwaardige is dat de toegewijde aanhangers
van de „levensleer" een krachtige poging doen om
zich van het neerdrukkende gevoel te bevrijden.
„Wie de leer belijdt van het „bestaan" boven het
„verstaan", hij kan getuigen dat zijn volk niet
leeft in een ondergangsstemming, maar op weg is
naar een heerlijke ontplooiing van zijn krachten."

Vandaar het ijveren voor een „gemeenschap,
die zonder aarzeling en overtuiging dan ooit het
aardsche leven als voorwerp van alle streven en
handelen aanvaardt", vandaar de kreet „de aarde
heeft mij weder", vandaar het ontstaan van een
geestelijke houding, die met een „technische
eschatologie", welke naar de definitieve heers-
chappij van den mensch over de wereld en de
aarde verlangt, verbonden is.¹⁶ Dat alles ver-
wijdert de hedendaagsche menscheid verder dan
ooit van het Christelijk geloof. Muur na muur
wordt opgetrokken om de scheiding steeds grooter
te maken.

Daarom kunnen wij den hoogleeraar niet volgen
wanneer hij de huidige crisis van het weten-

13) Nadat deze artikelen geschreven waren, lezen we de
bespreking van Prof. Huizinga's boek door Prof. Dr. W. J.
Aalders in het Jan-nummer van „Eltheto". Daarin schrijft
Prof. Aalders o.m.: „Ik zou niet graag alle tegenwoordige
levensfilosofen over één kam scheren en bereid zijn het
pleit op te nemen voor Scheler en Jaspers, b.v. tegenover
Nietzsche en Klages". Men leze ook wat deze hoogleeraar
zegt over de verhouding van Christendom en idealisme, maar
aanhouding van Prof. Huizinga's „gelijkschakeling" van deze
twee.

14) Prof. Huizinga ziet overigens het gevaar van „ver-
kortening en simplificering" in de beschrijving der historie
zeer duidelijk (pg. 214). Zie ook Hoofdstuk III van zijn
boek. Vgl. de opmerking op pg. 22: „Het cultuurstreven
gaat niet meer uit naar een fictie-ideaal van reproductie"
met die van N. Berdjajew in zijn: „Wahrheit und Lüge des
Kommunismus". „Eine Rückkehr zur verklärten Vergangen-
heit, die nicht existiert hatte, ist eine Unmöglichkeit; die
Rückkehr zur Vergangenheit in ihrer wahren Gestalt wäre
Unsinn" (pg. 122).

15) Avondblad „N. R. Crt", 7 Dec. Feuilleton: „Een tee-
ken des Tijds".

16) N. Berdjajew, t.a.p. pg. 117.

11 Van het knechtschap
der volken zal hij hun ziel
bevrijden, ze zullen de straf
hunner vijanden zien, zich ver-
zadigen aan den buit hunner
koningen; door zijn wijsheid
zal hij (de Messias) recht-
vaardigen rechtvaardig spre-
ken, om velen aan de wet on-
derworpen te maken, en we-
gens hun zonden zal hij voor-
bede doen.

12 Derhalve wil ik hem
den buit van vele volken toe-
deelen, en de goederen van
machtige steden zal hij als buit
uitdeelen, daarom dat hij zijn
ziel den dood prijs gaf, en de
wederstrevenden der wet on-
derwierp; en voor vele schul-
digen zal hij voorbede doen,
en den wederstrevenden zal
om zijner wil vergeven wor-
den.

Let men er nu nog op, dat de woorden „daar-
om dat hij zijn ziel den dood prijs gaf" niet be-
doelen het sterven van den Messias aan te geven,
doch beduiden „dat hij zijn leven wagen durfde",
dan is het wel overduidelijk, hoe het wanhopig
misverstand van den louter-triumfantelijken Mes-
sias in het leven gehouden werd.

W.

R. S.

1) Zie „De Reformatie", 5 April 1935, art.: Het Lam Gods.
2) Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. T. aus Talmud
und Midrasch. I, München, 1922, blz. 481.

3) K. Bornhäuser, Die Geburts- und Kindheitsgeschichte
Jesu, Gütersloh, 1930, blz. 119, met verwijzing naar denzelf-
den, Das Wirken des Christus, aldaar 1924, blz. 213 v.v.

4) Strack-Billerbeck, a.w. blz. 482 v. geeft de Duitse
vertaling, die ik in het Nederlandsch overzette.

5) Strack-Billerbeck, a.w. I, blz. 482, heeft hier de wo-
orden „als hij", doch volgens II, blz. 284, aant. 1, moeten deze
woorden geschrapt worden.